

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

**Clavdii Ptolemaei Phelvdiensis Alexandrini Almagestvm
Sev Magnae Constrvctionis Mathematicae Opvs Plane
Divinvn Latina Donatvm Lingva Ab Georgio Trapezvntio
Vsqueqvaq. Doctissimo Per Lvcam Gavricvm ...**

Ptolemaeus, Claudius

Venetiis, 1528

Prohaemium

AD SANCTISSIMVM DOMINVM SIXTVM PON. MAX.

ANDREAE TRAPEZVNTII GEORGII FILII IN

PATERNAM ALMAGESTI PTOLEMAEI

TRADVCTIONEM PREFATIO.

EVOLVENTI MIHI NVPER LIBROS

Patris mei Georgii Trapezuntii uiri optimi, & omni doctrinarum genere insignis, Beatissime pater, obtulit se magna illa Ptolemæi compositio: Quâ almagestum uocant ab eo in latinum e Græco conuersa. Sed inimici factione atq; odio ex inuidia conflato nondum emissa: quâ (ut attigi) statim percussit animum acerbus ille & pene sopitus ac euulsus dolor uetustate. Qui omnem mihi ueterem calamitatem atq; miseriarum acerbitem cumulumq; renouauit. Nam foelicissimum illud trapezuntii ingenium uitaq; omnis Sanctissime acta laboresq; sui & studia pro cõmuni eruditione sponte suscepta, quo tempo-

re fructu aliquo recreari debebant, in eo perditissimæ animorum declarationes, ac iniuriarum moles, ab his, quos summis beneficiis deuinxerat, extiterunt. Nõ enim eos reliquis in artibus peruagata iam trapezuntii fama, eruditorum consensu celebrata adeo sollicitabat. Sed Ptolemæi operis omnium difficillimi eisq; minime cogniti splendore plurimum agitabat. Cum trapezuntiana industria in gloriam nominis sempiternam, latinis hominibus Tum primum refulgeret: Atq; cum ipsi & literarum ubertate & ingenii acumine doctis illa ætate uiris præstare se arbitrarètur: ea uero conuersione ab uno Trapezuntio se facile supereri uiderent: omne eorum studium factionemq; omnem ad acerbissimas in eum uexationes cõportarunt. Ita partim sua ipsi potètia Partim Mercendariorum conductu, non libros Trapezuntianos obrueret modo cupierunt. Sed communem quoq; illum innocèntissimi hominis spiritum de hominum genere optime meritum per sumum scelus omnibus p̃sidiis interclusis eripere tentauerunt. Quorum compresso odio ex inuidia collecto iam erumpente in articulo tẽporis concidere Maluissimus, a ceruicibus nostris furorem illum Scythicum omni ratione depellere oportuit. Has inuidiæ tempestates per potentes inimicos concitatas. Diuus ille Alfonso, Regum omniũ (quos p̃sens omnium memoria longius repetere potest) Præstantissimus, cum accepisset Statim Trapezuntium per literas ad se, Neapolim cõmune doctorum refugium Portumq; tutissimum accersiuit. Et desponsa in annos singulos non mediocri pecunia, comiter benignaq; suscepit. Tot igitur tantisq; calamitatibus & familiæ cura oppressus dilaceratusq; Trapezuntius, Traductionem ipsam plurimis annis elaboratam compressit. Cuius editio ab eo eximebatur, ut remissa aliquando uel secessu inuidia, uel humanitate sopita, uel uetustate consumpta sua tandem cum Animi tranquillitate & fortunarum reintegratione nostris hominibus diuulgaretur sed decurtata, potentis inimici factione uita, Morte Antea preuentus est q̃ inscribere quæq; posset. Quo mortuo uaria ipse rei familiaris cura distractus nõ adhibere in libri dicationem omnium potui. Sed cū iam omnis ea sollicitudo studiumq; huiusmodi deferbuisse uideatur: Conuerti me tandem ad literas longo interuallo reuocatas: Atq; quotidiano conuicio hominum qui a me hoc Munus non postulabant, Sed efflagitabant, non sum passus debere diutius. Quin iam iã attrectandũ eis retinendumq; dimitterem: Cum sepe igitur diuq; ipse mecum cogitarem Cui potissimum id laboris dedicarem unus Tu ex omnibus principibus, Quos nostra ætas Alit dignissimus occurristi, Cui paternas uigilias Merito desponderem, Digna enim mihi uisa res est & summo certe digna Pontifice: Vt

hæc Cœlestium corporū inferiora turbantium Diuina Ptolemæi demonstratio tibi inscriberetur: Qui humanarum rerum omnium pariter & diuinarum Pontificatū inieris, Tuæ uirtutes tum singularisq; religio ac pietas tanta/Quanta dei optimi Maximi Vicarium decet/eam tibi dignitatem Iam pridem promittebat: ad quam Cœlestium contemplationum uidetur deducenda esse doctrina. Q. d. si uel totius Philosophiæ/uel actionis uitæ/uel præclarissimarum tuarum laudum gloria mihi nunc non explicanda/Sed recedenda esset/omnibus liqueret profecto/naturam ipsam Te unum ex oibus delegisse: In quo ornando omnes suas uires doteq; suas oēs effunderet. Ea enim in te bonitas est/is fidei cultus/ea iustitia/id religionis studium/ea deniq; sanctimonia ut cum nullus Tibi non anteferi sed ne comparari quidem possit. Video te in horum temporum felicitatem diuinitus Pontificem Maximum esse declaratum qui tua singulari uirtute propeq; diuina/Solus effecisti/ut dum omnium honorum genera sperneres: omnium tamen dignitatum culmen pro summis tuis uirtutibus adipisceris ut non ad summam Imperii maiestatem Ambitionum studio/Sed cunctis Apostolici Senatus suffragiis: omnium Præterea Gentium atq; populorum consensu & desiderio uocauere/quo quidem tuo facto/Cœteris ad uerā uirtutis laudem aspirantibus diuinum imitandi tui exemplum præscripisti: atq; ad dignitates sectandas easdemq; pure Casteq; Adipiscendas uiam formamq; contulisti/At cum singulare illud tuum ingenium ad Veritatis studiū contulisses/omneq; tuæ uitæ tempus ad rerum diuinarum rationes exquirēdas transmisisses/breui adeo tempore omnem Philosophiæ ac Theologiæ cognitionem absolutissime atq; locuplentissime hausisti/ut neq; nostra neq; maiorum nostrorum ætate aut ingenii ac cumine & celeritate aut disputatione & memoria/aut subtilissimarum rerum & pœne incomprehensibilium perceptione/quisq; tibi proxime accesserit/ quibus artibus & disciplina apud omnes ita fama floruisse/Ut cum nihil iam tibi ad decus/Nihil ad laudem operis superesset/quo illustrior & acceptior per omnes populos uolitares: Vitam tamen integerrimam adiunxisti/publicam utilitatem priuato usu prætulisti. Quæ omnia & si clarissima in te uno fuerunt q̄ in singulis singula/ Multo tamen fateor tua uitæ institutione fuisse clariora Atq; illa magis tua uirtute augeri: q̄ tu ab illis auctus inueniaris: Iam uero si benignitatem/ Clemētiā/ Liberalitatē/ Innoctētiā/ Magnificētiā attingere licebit: quis te ullo laudis genere præstantior/aut splendidior inuenietur/quo uno literarū sacrario & uirtutū officina nō solū Romana ecclesia plicate tranquilleq; regitur. Sed ipsa quoq; Vrbs tuis aspiciis & meritis aucta & illustrata pristinam dignitatem sibi restitutam Latatur. Quis enim non iurā latabitur. Tanta in te Animi Magnitudinem: Tantos erga Deorum Immortalium templa/acin Vrbs elegantiam pecuniarum acruos esse profusos. Cum hæc tua editicia Studio singulari/Splendore admirabili/ Multitudine infinita/Tam celeriter & expleueris & inornaueris/qui plura breui Tempore Magnificentius effeceris/q̄ cœteri memoria nostra Pontifices in tam rerum diuturnitate affecerint. Testis est Diui Petri Aduincula in ueteri curia Templum parietibus & Sarcō tecto in admirabilem Iocunditatem sumptuoso opere exedificatum: Testis ipsa duodecim Apostolorum Ecclesia diruta antea. Nunc tua ope ad amplitudinem Mœcenatisq; operis Splendorem reuocata. Testis Terræ Cœliq; moderatoris diui Petri Basilica Quæ tuo ductu & Impensa auro irradiatur. Et elegantiore Ornatu illustrata circumspectitur. Testis Diui Stephani & Vitalis/reliquorumq; deorum ædes & delubra/Vrbs etiam solitudine obsoleta/ Tua unius opera & impensa Locata/ Collocupletata & Ornatiores q̄ erant in hominum oculis collocata/ Testis sacrarium illud Matris Dei ad portam flamineam/nouo opere fornicibus Marmoratis instructum. Cuius aditus diuini numinis religionem/immo Religionem ipsam præfert. Pontem uero illum tuum felicibus auspiciis excitatis ab aqua fundamentis: Murmuri Tiberino impositum: adeo Tiburtino lapide præstantem/ ut tanta mole nihil Antiquitati remittatur: Cum non Ianiculum modo ipsum: uerum Vrbs tota & artificio & impensa & utilitate illustretur. Quis satis digne efferre poterit: præsertim eum Valentianum Pontem Ianiculum & Vrbs insulam continentem tantopere ante:

cellat? Valitudinariam uero illam sancti spiritus/hospitalemq; egrotorum sedem
cortili latere ad Tyberis ripam tam elegantissime atq; lautissime ædificatam: qua
nihil ad usum melius/ad speciem pulchrius: ad gloriam diuturnius desideratur:
Quantam tui animi amplitudinem/Misericordiam/Caritatēq; denotat? Sed quid
ego aut uiarum descriptionem/aut arearum laxitudinem/aut edificiorū & templo/
rū totius urbis splendorem iam suæ uetustatis amplitudinem ac suauitatem agno/
scētis pluribus exequar? aut singula memorem? cum ipsius ciuitatis urbs tota/tan/
tam eiusmodi in reb⁹ profusionem ac studium tuum in primis adeo circumferat/ut
deformata antea nunc per te luculentissime exornata/non lætari modo de tuo pon/
tificatu/Sed gestire prope omnibus uideatur:& quo diuturnius id ei in hac summa
tranquillitate pacis & otii per te sit/diis præsidibus ac omniū rectori & moderatori
deo pientissime cōprecatur/Ad hanc igitur tui gloriam recognoscendam & littera/
rum monumentis immortalitati cōmendādā/ omnes qui grati esse uolent/quicqđ
studii ab eis impendi poterit/Nauare operam pro uiribus debēt/ne officio in te suo/
& quidem cum uitio defuisse uideantur/qui si cui uel facultas defuerit/uel tempora
denegauerint/uel domestica cura retardauerit/uel ratio alia traduxerit/nihilo tamē
minus uoluntate & mente quæ bono cuiq; præsto est: referre tibi pro benemeritis
gratias debet/Ego uero ne in quo cæteros commoneo accuser ipse:& ne longi⁹ mea
uagetur oratio/ad officium tandem reuertar meum: ¶ Alexandriam pater beatissi/
sime Ptolemæi nostri urbem:totius prouinciæ ægypti opulentissimam sedem ma/
xime clariſſe ferunt:Quæ tametsi rerum omniū iocunditate & Vbertate abunda/
ret: conditorisq; sui nobilitate urbes omnes anteiret/liberalium tamen artium stu/
dio & doctrina deflorescente:in grætia adeo floruit/ut uel ī medicina is doctior ha/
beretur qui Alexandriæ operam se dedisse fateretur/Multos tulit ea Ciuitas doctissi/
mos homines gloriæ celebritate a scriptoribus exornatos: Aristarchū/grammaticū:
Herodianum:Dydimum:Amenium:Stoicum:Antipatrum:Diogenem: Archelaū:
Diodorum:morum etiam grauitate ac uita Antenodorum Cæsaris præceptorem:&
alterum quem Cordylon appellant:qui cum Catone & uixit diutissime & apud eū
placidissime functus est uita/Nestorem item achademicum Marcelli Octauiq; Peda/
gogum/Cum plures præterea alios in omni doctrinarum genere perfacundos:& eru/
ditos/sed bona omnium uenia dixerim/eduxit(Antonino imperante) hunc Ptolæ/
mæū Regia stirpæ Orindum/ omnium sane philosophorum quos illa aluit & lit/
teris & ingenio & uirtute facile principem. Qui cum in Cleopatram Ptolæmeorum
regnum sub octauiano redacta in prouinciam ægypto desisset:priuatus ipse/ regio
tamen animo & ingenio non ad fordida artificia/non ad uitam desidiosam / nō ad
secessum in solitudinem se addixit/uerum in illo tunc celeberrimo Alexandrinæ ur/
bis gymnasio haud obscuris facultatib⁹:totum se ad litteras contulit/atq; in primis
in philosophia præclara humanæ societatis parente/Auctore illo suo naturæ interp/
te Aristotele contenta/deinde in mathematicis disciplinis (quibus uagantia Cœlo
sidera cognoscuntur)& quibus succurrēdum uidebat:plurimum insudauit etatēq;
omnem contriuit/nam quom ipso ueri inuestigandi amore raperetur/videretq; cæ/
lestia corpora in hoc corporato & aspectabili mundo/agitatione continua:& dispa/
ri fluitante nunquā uariari supera illa complexus est: quæ ratis ordinibus/ immuta/
bilisq; constantia/& certitudine demonstrationis rectissime cognoscuntur/atq; per/
fectissime sciuntur: ubi perpetuorum corporum interualla/magnitudines: con/
uersiones / anfractus uariū multiplicesq; naturæ: perinde animo & ratione cer/
nuntur: atq; illa quæ oculis subiecta perspiciuntur / ut uiuere in terris homines:
& cum diis ipsis in tanto diuino Cœli ornatu uersari uideantur/quarum cælestium
rerum Motuumq; scientiam prisci illi exquisito ingenio uiri agitatione certa Et ue/
ritate commoti:& primā omnium quesierūt & omnium ultimā inuenerūt/Exple/
uit uero & penitus absoluit Ptolemæus unus omniū doctissim⁹ & ingenii subtilita/
te usq; eo acerrimus/ut in astrorum speculationem e naturæ sinu / naturam ipsam

exorserit/prouocauerit/incertamenq; deduxerit:is enim solis lunæq; Magnitudinē uolutiones/Proportiones/incrementa detrimentaq; fatis a maioribus cōmode tradita extitissent.Errantium uero fixarūq; stellarum ratio:& motus nō institutis certis & doctrina/Sed instrumentis etiam ab Hiparco perquisitis non ratam & perpetuā demonstrationis uiam afferre uoluit/huic quoq; parti homo non sibi sed aliis natus ita consulere/quo deinceps nihil ad astrorum consumationem/disciplinæ esset amplius a quo/q; postulandū/itaq; his suis libris ambitus/stationes/Cursusq; siderū/ac eorum motum omnem & statum(res profecto cognitu dignas omniumq; difficillimas)subtilissime agrefus inuestigauit/recte ab aliis inuenta comprobauit/deprauata correxit:ut solus de admirabilitate Cælestium rerum nullis angustis aut concissis disputationibus illigatus commodissime scripserit/acute enodauerit/cumulatissime satisfecerit/Atq; eam disciplinam Græcis hominibus quos nondum ea Cælestis scientiæ gloria attigerat:non ipsius scientiæ terminis:sed sui ingenii finibus absolutissime importauerit.& cum nihil diminuti:Nihil superuacui/nihil præter rem/ab eo scriptum sit.Nullus ad eius inuenta & scripta potuerit aspirare/Harum igitur tantarum maximarumq; rerum momenta & rationes græcis litteris ab eo explicatas/A Patre autem meo(ut diximus)in eius tantis calamitatibus latinas editas/tuæ sanctitudini despondeo/ut sub tui numinis tutela consecrata ardorem inuidiæ reslinguāt & in cōmunē utilitatem propter quam tanti labores suscepti sunt:felicibus tuis auspiciis diuagentur:Ac si quando tibi ab hac rerum omnium procuratione & mole/animū uendicare recreareq; licuerit:Possis nouo hoc opere/numeris lineisq; interstincto diuinum Prolæ mei ingenium diuinis in rebus cognoscere/Quamobrē si labores nostri a tua sanctitate probabunt.Enitar profecto reliquis Trapezontianis libris nondum cuiq; inscriptis/Mea in te pietate/rursus tuorū in nos meritorū ratione presentibus posterisq; constare:Qui si præceptis beneficiis partem gratiam referre non potero:id saltem quod implere possum profiteor & repromitto:Nullū silicet susceptorum beneficiorum officium apud me inter moriturum/quorum magnitudinem memoria colā sempiterna.Accipiat ergo tua sanctitudo benigne (ut solet)opus multis lucubrationibus a patre meo elaboratum/qd & si aliquibus p̄ tua pōticia dignitate non dignum fore uidebitur Tui animum Tamen offerentis & abditarum scientiam rerum his euolutam libris minime abs te aspernari scio non enim hominib⁹ crimini aut fraudi fuit Deum immortalem famiis uasis/cultuq; tenuissimo coluisse:& simul me non præterit Magnum illum Alexandrum/Antigoni Arthaxem offerentis studium magnopere comprobasse.